

GODINE OBRNUTIM REDOSLEDOM

ARETÉ
IZDAVAČKA KUĆA

Godine obrnutim redosledom

Nadija Teranova

Naslov originala Nadia Terranova

GLI ANNI AL CONTRARIO

Za izdavača Nina Gugleta

Edicija Novi talas starog kontinenta vol2

Glavni i odgovorni urednik Nina Gugleta

Urednik Ana Marija Grbić

Prevod Anita Vuco

Lektura Irina Vujičić

Korektura Aleksandra Dunderski

Dizajn korica Dragana Nikolić

Štamparija Fuk, Beograd

Tiraž 1200 primeraka

Izdavač Areté, Beograd

© Copyright Publishing house Eianudi

Copyright za srpsko izdanje © Areté, 2019

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

GODINE OBRNUTIM REDOSLEDOM

Nadija Teranova

prevod *Anita Vuco*

Moja knjiga prepuna je mrtvih mladih godina.
– Harold Pinter, *Knjiga ogledala*

PROLOG
DVA MORA

Sedeći na ve-ce šolji, Aurora Silini dlanovima je prekrila uši kako bi se usredsredila na udžbenik iz geografije, koji je držala otvoren na kolenima.

Braća su se tukla u hodniku, uskoro će neko pokucati, te je jedino simulirajući dugotrajno i bolno pražnjenje creva mogla zadržati tu prostoriju samo za sebe: cilj joj je bio da dobije još jednu devetku pre kraja tromesečja, iako bi roditelji, u najboljem slučaju, bacili tek rasejan pogled na školsku knjižicu. O tome da će dobiti izlazak u grad kao nagradu nije bilo govora: otac joj je dopuštao da provodi poslepodneva samo u kući. Uzalud se nadala da će je još nešto upitati, da će se iskreno zainteresovati za njene studije. Kao drugo dete među četvoricom braće i dve sestre, već u trinaestoj godini Aurora je nataložila toliku skupinu histerija i krikova da su oni u njoj mogli da ugase svaki nagon za razmnožavanjem. Nikada se nije igrala lutkama, već stvarnim bebama, shvativši, zapravo, još od osnovne škole da zahvaljujući učenju može da stekne lični prostor predaha i poštovanje odraslih, makar izvan kuće. U verskom institutu gde je otac, direktor gradskog zatvora, poznat u gradu kao najokoreliji fašista, slao žensku decu da diplomiraju, časne sestre navodile su je kao dobar primer buntovnim i nedisciplinovanim učenicama. Obeležena tako omraženim pohvalama, Aurora je bila isključena iz grupa i grupica svojih školskih drugarica. Nije joj se dopadao zid koji su časne sestre oko nje podigle, mada se čak i u tim okolnostima osećala manje usamljeno nego u svojoj porodici.

Dovani Santatore, treći sin advokata komuniste, stigao je nakon jedne od onih malicioznih noći kakve se ponekad odvijaju među supružnicima srednjih godina. Kada je saznala da je trudna, žena se požalila mužu: „I kako ćemo ga sada odgajati?” Advokat je pripalio cigaretu odgovarajući da će onako kao što su jeli učetvoro, jesti i kada ih bude petoro, a ona nije imala srca da mu ukazuje na to da u njihovim godinama problem neće predstavljati novac, već snaga.

Smeđih uvojaka, nebesko plavih očiju, senovitog i plemenitog lica, poslednji Santatore rodio se i odrastao na korak udaljenosti od braće. Zahtevno dete, isticali su nastavnici, ozlojeđeni više sopstvenom nesposobnošću da ga razumeju, nego njegovom introvertnošću. Dovani je provodio poslepodneva igrajući fudbal u dvorištu sve do nakon zalaska sunca, kada bi ga majka zvala s prozora. Napuštao je teren nevoljno, ne postizujući pogodak gotovo nikada. Za svoj tim je voleo da odabere najslabije, one na koje se niko ne bi kladio: ravnopravnost i pravičnost već su bili njegova briga. S jedanaest godina ukrao je prvu cigaretu iz očeve jakne i počeo da puši izazivajući divljenje i poštovanje svojih vršnjaka; u višim razredima osnovne škole ostavio se fudbala, u kojem se nikada nije isticao. Prisvojio je jednostavne slogane s televizije i marksističke fraze iz knjiga u kućnoj biblioteci, odlučio da ga zanima politika i pokušao da izbliza razmotri onu koju je zastupao njegov otac. Izostajao je iz škole kako bi išao do Odseka, gde je advokat bio registrovan sa svim počastima, ali je zaticao tek običan skup starije gospode koji su se bavili svim drugim pitanjima osim pripremanja za revoluciju. Prisustvovao je jednom sastanku na kom se, u senci Lenjinovog portreta, raspravljalo o raspodeli izbornih jedinica i opštinskim izborima; to definitivno nisu bili drugovi kakve je tražio. Kad bi ga videli kako dolazi, obasipali bi ga poklonima za porodicu: sirom provolone, vinom,

tacnama sa sicilijanskim kanolima. Đovani bi se zahvaljivao, ali je redovno tamo zaboravljao stvari. Svima je bilo jasno da taj momak neće lako prihvatiti dinamiku partije i nekome se omaklo da kaže kako najmlađi Santatore nije dostojan svog prezimena, ugraviranog na elegantnu pločicu kancelarije u centru grada.

Porodica Silini živela je odmah izvan grada, uz more, u samostalnoj vili: izbor kojim je okoreli fašista branio svoju potrebu za izolovanošću koju je voleo da zamaskira potrebom za mirom. Nikada ne bi podneo život u stambenoj zgradi, gde bi morao da se raspravlja s nepoznatim ljudima o problemima kao što su buka iz komšiluka, komunalije i održavanje zgrade. Nije hteo da bude u situaciji u kojoj bilo ko može da se suprotstavi njegovim odlukama, morao je slobodno da odlučuje o tome hoće li održavati ili zanemariti vrt ili krov, na isti način na koji je smatrao nepobitnom svoju vlast u vaspitavanju sopstvene dece.

S prozora su se videle Kalabrija i Prolaz neposredno pred ulivanje u otvoreno more, taj vrtlog struja gde se Jonsko susreće s Tirenskim pretvarajući Mesinu u grad dvaju mora. Imena kvartova koji slede jedan za drugim zvuče kao šala: Mir, Raj, Kontemplacija. Devojčurak Aurora, bez mira, živela je kontemplativno. Iza zelenih drvenih kapaka, koji su bili otvoreni i zatvoreni po mesec dana jer bi poneko od rodbine uvek umirao pa se morala poštovati polusenka za vreme žalosti, Aurora bi krišom posmatrala ribarsko ćutanje i noćne avanture svetiljki.

U kući Santatore, budući da su prva dva deteta zauzela najprostranije i najsvetlije sobe, za Đovanija je bila obnovljena stara galerija toliko niske tavanice da se na njoj nije moglo stajati bez saginjanja. Pod tim krovom, koji kao da mu

je kapljao na lice, noću ga je budila klaustrofobija, pa nije uspevao da zaspi pre jutra. Tako je, mrtav umoran od neispavanosti i nedovoljno hrabar da kaže zbog čega je slomljen, umeo u školi iznenada da utone u san.

Biblioteka u dnevnoj sobi Silinijevih varirala je od eseja do lepe književnosti, a okoreli fašista je svaki naslov pomno pročešljao. Bilo je tu eseja o italijanskoj kolonijalnoj istoriji i D'Anuncijevih pesama, nisu izostajali Kroče, Ćentile, Precolini. Aurora je tražila od oca da kupi i romane za nju, na šta joj je odgovorio da može da ih, ako joj je zaista stalo, pozajmi u školskoj biblioteci. Tako je kući počela da donosi ispraznu i okrutnu prozu koju su joj davale časne sestre, pa je postala njen strastveni ljubitelj. U njenom omiljenom romanu, glavna junakinja bila je bogata šiparica koja je ostala bez majke, pošto je ova umrla donoseći je na svet; u svakom poglavlju devojka je pokušavala mudrošću da pridobije nežnost oca, koji je nastavljao da živi u sećanju na suprugu i ćerki nikada nije oprostio što se rodila. U velikom finalu, otac se ženi devojčinom mentorkom, koja je oduvek bila zaljubljena u njega. Na venčanju su se otac i ćerka zagrlili po prvi put.

U međuvremenu, staklena vitrina okorelog fašiste stajala je neiskorišćena, pričvršćena za zidove kao nekakva beživotna stvar.

Dovani je vrlo brzo napustio stranku. Više je želeo da pobjegne od tuđih očekivanja nego od pravila, iako su mu i ona bila tesna: nije imao ni najmanju želju da se kandiduje na nekoj od pokrajinskih lista, a još manje da se ponaša kao „sin tog i tog”. Odlučio se da pogleda oko sebe. Zbližio se sa starijim momcima, koji su već pohađali univerzitet i učestvovali u pokretima vanparlamentarne levice. Posećivao je različite grupe, iako ga niko nije sasvim pridobio za svoju stvar.

Ni u kući ni izvan kuće nije propuštao priliku da kritikuje buržoaski i samozadovoljni stav Komunističke partije, zbog čega se pre nego što je napunio osamnaest godina u partijskoj sekciji o njemu već govorilo kao o još jednom drugu koji je grešio. Diskusije sa advokatom postajale su sve bučnije, pravo takmičenje ko će se pokazati više levim, sukob u kom je Đovani voleo da odnese pobjedu lupajući vratima ili tek sležući ramenima. U gimnaziji se više nije bezvoljno vukao kao za vreme obaveznog obrazovanja, sa strašću je izučavao istoriju i filozofiju, koristio se umovanjem kao kakvom dijalektičkom teretanom. Jednog jutra potukao se sa fašistima. Krv ga je veoma plašila, ali je istovremeno bio tako ponosan i omamljen sopstvenim ponašanjem da nije ni primetio kako curi, pri čemu je njegov nehaj pogrešno protumačen kao drskost, barem dok sa užasom nije opazio da se uprljao. Zatečen time, izgubio je svest, ali prekasno: status heroja dugo je ostao prilepljen uz njega.

Petnaestogodišnja Aurora pretvarala se da ne obraća pažnju na euforiju dok je izlazila u vrt na prvu cigaretu svog života. Duvan se razmrvio, poluprobušeni papirić bio je u džepu od tog jutra, kad ga je dobila u zamenu za gotovo besprekornu verziju pismenog ispita iz grčkog. Ustupajući zadatak, umanjila je netrpeljivost: sada je mogla da dokaže drugaricama da nije samo neko ko napamet poznaje gradivo, nedodirljiva štreberka čijeg su oca, zbog dve ćerke sa odgovarajućim godišnjim naknadama od vrtića do mature, časne sestre tretirale kao zaštitnika. Nažalost, nije mogla da prihvati poziv na pušenje u kupatilu: iznenadni kašalj ili druge nepredvidive pogreške odali bi da joj je to prvi put. Bila joj je potrebna generalna proba. Privatna.

Naslonila je leđa uza zid i odvažila se. Zakašljala se, ali ukus nije bio loš. Pogled joj je pao na korov što je izbijao iz-

među pločica; kakva bahatost, kakva neodgovornost, mislila je ljutito. Zatim su usledili šamar posred lica i bol u potiljku, kao da joj ga kidaju. Okoreli fašista ju je za kosu uvukao u kuću. Idiotkinjo, vikao je, imam ćerku idiotkinju, ne ume čak ni da to obavi u tajnosti, ratovao sam u Africi, a dozvoljavam da me ismejava jedna idiotkinja. Aurora je plakala, otac je psovao, dok su braća sa olakšanjem mislila kako se barem jednom sve to nije odnosilo na njih.

Prva dva sina advokata Santatorea diplomirali su pravo prateći prirodni tok svog prezimena. *Šta će raditi dogodine?*, pitala se majka nedugo pred maturu poslednjerođenog deteta, uznemirena jer je sin izbegavao da odgovori na to pitanje. „Sam će odlučiti”, utešio ju je muž jedne večeri, pred san. Đovani nije hteo ni da čuje o mogućnosti da bude advokat, a njegovom ocu je već bila sasvim dovoljna muka to što je uspeo da usmeri prva dva sina. Bilo bi zahtevno održati ga poslušnim, ili mu se čak suprotstaviti; s momkom nije bilo lako izaći na kraj i previše mu je rasprava unosio u kuću. Advokat je želeo da ga barem u kancelariji ostave na miru. „Ne znači da svi Santatoreovi moraju da studiraju pravo, dopustimo mu da radi ono što više voli”, zaključio je.

Kao dete, Đovani je želeo da postane lekar, dopadala mu se pomisao da pomaže drugima. Ali je postojao problem krvi, a on se previše stideo te svoje slabosti da bi se javno s njom suočio. Svi momci iz vanparlamentarnih pokreta s kojima se susreo bili su upisani na Filozofski. Pošto ga je studiranje u ulozi revolucionara privlačilo, odlučio se da sledi njihov primer.

Nekoliko godina kasnije maturirala je i Aurora, pa je konačno mogla da ostavi kaluđerice iza sebe. Učenje se isplatilo: zahvaljujući najvišim ocenama i posebnom osvrtu

kolegijuma, roditelji su odlučili da je poštede konkursa za posao u pošti, što je bila rezervna karta Silinijevih za manje nadarenu decu. Odlučili su da će postati učiteljica, jedino zanimanje koje je okoreli fašista smatrao prikladnim za ženu. Dok su čekali raspisivanje javnog konkursa za katedru, Aurora je bilo dopušteno da upiše književnost: otac je namera-
vao da je na neko vreme tamo uparkira, kako ne bi morao da je drži kod kuće po ceo dan, u nadi da će se ta ćerka, do te mere radoholičarka da mu se činila poremećenom, kad ugleda po prvi put krišku sveta, i sama trgnuti. Čutke, Aurora se radovala.

Idila između Đovanija i univerziteta trajala je nekoliko semestara. Njegova retorika, uvežbana na kolegama i devojkama, pokazala se nedovoljnom za katedru. Koliko god da je Đovani učio i koliko god se trudio, iz njega je pred profesorima izvirala zbrkana mešavina pobunjeničkih nagona i dobrog vaspitanja. Prekidao je predavanja da bi izneo svoje mišljenje kada god se nije slagao, izvlačio je imena marksističkih kritičara koji su ostali izvan kanonskih bibliografija, budio je toliku radoznalost profesora da su se upuštali u diskusije tretirajući ga kao sebi ravnog, ali nije umeo da se ponaša kao što su to činili ostali drugovi, koji nisu propuštali priliku da uvrede docente, po hodnicima ili tokom ispita. Politički nemiran, prelazio je iz jedne partijske grupe u drugu, svaki put obnovljenog entuzijazma; uvek je prvi zauzimao sale, štampao na mimeografu, improvizovao govore. Nikada se nije povlačio, nikada se nije dogodilo da nema dovoljno vremena ili dovoljno gneva. Naposletku se skrasio u Marksističko-lenjinističkoj partiji.

Činjenicu da se na druga Santatorea uvek i u svakoj prilici moglo računati, predosetio je pre svih Đipo, militant koji je živeo u Bolonji, ali se često vraćao u svoj rodni grad. Đipo

je bio sin prijatelja Đovanijevih roditelja, nekoliko godina stariji od njega, pa su se kao deca više puta susretali, mada se nisu zblížili. Videvši ga ponovno, Đovani se zaprepastio. Nikada nije bio lep, niti se ikada dobro oblačio, a sada je ipak uspevao da izgleda zanimljivo. S naočarama i bradom izgledao je kao neko ko je inteligentan i autoritativan. U Bolonji je već imao ženu i dvoje dece, vraćao se često u Mesinu da poseti majku, a otac mu je bio mrtav. Đovaniju je izgledao kao najslobodniji mladić na čitavom svetu. Počeli su da se čuju telefonom i da se dopisuju. Đovani je imao utisak da je postao važan, isturena pozicija velikog pokreta u malom i uspavanom gradu na moru.

Na dan kada je došla da se upiše na univerzitet, Aurora nije mogla da poveruje svojim očima. Nikada, čak ni špijunirajući šetače po trgu ili uz more, nije pred sobom zatekla sve zajedno, dugokose, feministkinje, buntovnike intelektualnog izgleda ili najobičnije pomodne šarlatane. Pokušavajući da izbegne kontrolu svog brata, zaduženog za njenu pratnju, trudila se da odgonetne poneki slogan na zidu. „Kakva gadost”, prezrivo je izustio brat. „Kako ti je palo na pamet da studiraš pored ovih idiota?” Aurora nije odgovorila. Prstom je prešla preko papira. Književnost, Jezici, da bi zatim, bez razmišljanja, krstićem označila: Filozofija. Na kraju krajeva, otac joj je nametnuo fakultet, ali se nije izrazio povodom smera studija. Po povratku kući, pripremila se na neminovnost suočavanja s njim, pa je odlučila da mu gurne pod nos potvrdu o upisu. Školarina je već plaćena, zahtev je predat, razmišljala je, ne može više ništa da učini. On je podigao pogled, odsutno prešao preko lista, progundao nešto u znak pristanka i vratio se čitanju novina.

Sve ono što se dešavalo daleko od Mesine privlačilo je Đovanijevu pažnju, koji je uvek pronalazio načina da ugosti

drugove iz Rima, Bolonje ili Milana, na proputovanju dok idu na važne sastanke, u Palermo ili Katanju. Onaj kome je trebalo prenoćište u gradu nalazio ga je u kući Santatoreovih, na kauču u dnevnoj sobi ili na krevetu na galeriji, gde je Đovani prepuštao svoj ležaj radije provodeći noć u kuhinji, pušeći i čitajući. Majka nije bila zadovoljna tim dolascima i odlascima nepoznatih ljudi; advokat, međutim, nije imao ništa protiv da se nakon večere zadrži u njihovom društvu uz liker i duvan razgovarajući o starim i novim marksizimima. U te diskusije Đovani se nije upuštao. Stideo se svega: od dobrog servisa u kojem je majka služila kafu, do očevih dosetki za koje mu se činilo da izazivaju jedino učtiv smeh. A naročito ga je bila sramota tog starog komunizma koji je mirisao na poraz i neuspeh.

Advokat se hvalisao kako se suprotstavio fašističkom režimu, ali se vrhunac njegovih podviga sastojao u skrivanju komunističkih težnji pred tastom kako bi se oženio devojkom u koju se zatreskao. Svaki put kada je o tome pričao, supruga je podizala pogled precizirajući da se ona, hrišćanka i naivna, nikada ne bi udala za njega da je na vreme saznala za političke ideje svog verenika. Kada je otkrila istinu, već je bila pripremljena venčanica i odabran datum venčanja. Odmah nakon svadbe, advokat se učlanio u partiju sa istim osećajem dužnosti s kojim se, nakon što je diplomirao, upisao u advokatsku komoru. U Komunističkoj partiji Italije napravio je diskretnu karijeru odbijajući pozive da zauzme važnije pozicije jer su, ponavljao je, posao i deca dolazili pre bilo čega drugog, nije sebi mogao da priušti luksuz još jedne zanimacije. Prema Đovanijevom mišljenju, njegov otac ćaskao je s prijateljima u svojoj partijskoj sekciji onako kako su drugi odlazili u boćarski klub. U tom slučaju bi bilo bolje da mu je roditelj fašista ili demokrata, kao i svima ostalima.